

VOEDSELBOSBOUW

Jaarverslag 2020

Stichting Voedselbosbouw Nederland

Datum: 11 oktober 2021

Versie: 2.0 Definitief

Versiebeheer

Versie	Datum	Wijzigingen	Voorgedragen aan	Vastgesteld op
1.0	30-04-2021	VBNL Jaarverslag 2020 (verslag van het bestuur)	Bestuur	
2.0	11-10-2021	VBNL Jaarverslag en jaarrekening 2020 (Definitief)	Bestuur	13-10-21

Referentie

Naam: Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL)

Opdrachtgever: Bestuur en Raad van Toezicht van Stichting Voedselbosbouw Nederland

Voorzitter: Wouter van Eck

Penningmeester: Bart Lensink

Datum: 11-10-2021

Versie: 2.0 definitief

Naam document: VBNL Jaarverslag en jaarrekening 2020 versie 2.0 DEF (11-10-2021).docx

Inhoudsopgave

1	Algemene gegevens	4
2	Verslag van het bestuur	5
2.1	Overzicht belangrijkste resultaten 2020.....	5
2.2	Leeswijzer	5
2.3	Voedselbosbouw breekt door ondanks coronacrisis.....	6
2.4	Eemvallei Zuid, Almere	8
2.5	Voedselbos Zeewolde	9
2.6	Voedselbos Schijndel	9
2.7	Voedselbos Houtrak, Amsterdam.....	10
2.8	<i>Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw: 75 ha nieuwe voedselbossen</i>	11
2.9	Wetenschappelijke bodemvorming onder de Voedselbosbouw.....	16
2.10	Instructiefilmpjes	17
2.11	Vooruitzichten 2021	17
3	Jaarrekening	18
3.1	Balans per 31-12-2020	18
3.2	Staat van baten en lasten boekjaar 2020	19
3.3	Kasstroomoverzicht	20
4	Algemene toelichting	21
4.1	Doel.....	21
4.2	Gebruik van schattingen.....	21
4.3	Algemene grondslagen	21
4.4	Toelichting op de balans.....	23
4.5	Toelichting op de staat van baten en lasten.....	25
4.6	Bestemming exploitatiesaldo	27
4.7	Gebeurtenissen na balansdatum.....	27
4.8	Vaststelling jaarrekening	28
5	Samenstellingsverklaring.....	29
6	Bijlagen	30
6.1	Baten en lasten per onderdeel	30

1 Algemene gegevens

Statutaire naam : Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL)

Vestigingsplaats : Lelystad

Rechtsvorm : Stichting

Doelstelling : Doel van de stichting VBNL is:

- Duurzame ontwikkeling en exploitatie van nieuwe en bestaande voedselbossen in Nederland ten behoeve van een duurzame voorziening van behoeften van de vruchtgebruikers van deze voedselbossen, nu en in de toekomst, hier en elders.
- Daarnaast beoogt de stichting zoveel mogelijk bij te dragen aan een waardevolle natuurbeleving van de vruchtgebruikers van voedselbossen, alsmede aan de ontwikkeling en verspreiding van hoogwaardige kennis en ervaring met betrekking tot eetbare natuur in het algemeen en voedselbossen en permacultuur in het bijzonder.

Samenstelling bestuur op balansdatum:

- Wouter van Eck – *voorzitter*
- Bart Lensink – *penningmeester*
- Marc Buiter – *secretaris*
- Fransjan de Waard – *lid*
- Evelyn Derksen – *lid*
- Stijn Heijs – *lid*

Samenstelling Raad van Toezicht op balansdatum:

- Nel Sangers – *voorzitter*
- Henk Renting – *lid*
- Coen van Dedem – *lid*
- Jan Spijkerboer – *lid*

2 Verslag van het bestuur

2.1 Overzicht belangrijkste resultaten 2020

Projecten en partners	Belangrijkste resultaten
Programma <i>Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw</i> – diverse partners	<ul style="list-style-type: none"> • Start 13 nieuwe voedselbosprojecten op een totaaloppervlak van ruim 75 hectare landbouwgrond. • Start samenwerking met Agrifirm om koplopers uit hun achterban te interesseren voor ontwikkeling en exploitatie van grote voedselbossen op hun land. • Opbouw professionele Communities of Practice rond ontwerp en aanplant van voedselbossen en de kweek van geschikt plantgoed. • Publicatie advies ‘Masterplan Duurzame Schaa sprong Voedselbosbouw’ • Succesvolle voorbereiding en start van het vierjarige topsectorenonderzoek ‘Wetenschappelijke bodemvorming onder de voedselbosbouw.’
Voedselbos Eemvallei Zuid – Staatsbosbeheer; Stichting Het Buytenwold; Maatschap Stadsboerderij Almere	<ul style="list-style-type: none"> • Begin 2020 zijn snelgroeiende pioniers machinaal aangeplant in de randen en in een grofmazig grid in de plantvakken. Langs de paden zijn kilometerslange pluklinten aangeplant door ongeveer honderd vrijwilligers. • Vanwege de Corona-pandemie en de droogte in 2020 is de aanplant van eetbare soorten in de plantvakken een jaar uitgesteld.
Voedselbos Zeewolde – IVN/NME Zeewolde, gemeente Zeewolde	<ul style="list-style-type: none"> • Het ontwerp is afgerond en de aanleg is voltooid. • In het najaar zijn zeven volwassen populieren uit het voedselbos verwijderd vanwege ‘valgevaar’.
Voedselbos Houtrak – Staatsbosbeheer, Greenchoice	<ul style="list-style-type: none"> • Vanwege de pandemie waren de activiteiten in 2020 beperkt. Er zijn wilgen geplant, er is gewerkt aan een website, er is een informatiebord geplaatst en er is een reeks voedselbosfilmpjes gemaakt voor en met Greenchoice. • In samenwerking met de WUR is een voorstel uitgewerkt voor een studentenonderzoek naar de mogelijkheden voor ontwerp en aanleg een ‘brak voedselbos’, in aansluiting op het bestaande voedselbos Houtrak.
Voedselbos Schijndel – Groen Ontwikkelfonds Brabant; HAS Den Bosch	<ul style="list-style-type: none"> • Op locatie Hardekamp is het educatieve publieksdeel, het zogenoemde ‘Vitaminibos’, aangeplant in de winter van 2019-2020. Daarnaast zijn op Hardekamp 3 hectares ‘gevuld’ met zo’n 2.000 eetbare bomen en struiken. • De locatie Boschweg is grotendeels ‘vol’ geplant met meer dan 2.500 struiken en bomen. • Vanwege de Corona-pandemie en de aanhoudende droogte in het voorjaar en de zomer is er in de winter van 2020-2021 nauwelijks iets aangeplant.

2.2 Leeswijzer

In dit jaarverslag kijken we terug op het in veel opzichten bewogen jaar 2020. Want hoewel de samenleving als gevolg van de coronapandemie door een diep dal is gegaan, konden we ondanks alle beperkingen toch redelijk succesvol voortbouwen op de in 2019 ingezette schaa sprong van de voedselbosbouw. De paragrafen 2.3 t/m 2.10 geven een levendige indruk van onze activiteiten en behaalde resultaten in 2020. In paragraaf 2.11 blikken we vooruit op 2021 en in hoofdstuk 3 t/m 6 volgen de jaarrekening met de bijbehorende toelichting en bijlagen. De inhoud van laatstgenoemde hoofdstukken volgt later.

2.3 Voedselbosbouw breekt door ondanks coronacrisis

2020 was het jaar waarin Stichting Voedselbosbouw Nederland samen met koplopers van binnen en buiten de landbouw een vruchtbare bodem creëerde voor een Duurzame Doorbraak van de Voedselbosbouw in de agrarische sector. In het kader van het gelijknamige programma maakten we een vliegende start met onze missie om in vijf jaar tijd minimaal 150 hectare voedselbossen te realiseren op Nederlandse landbouwgronden. Na de eerste 3 projecten in 2019 gaven we in 2020 het startsein voor nog eens 10 grotere voedselbosprojecten, waardoor we samen met de initiatiefnemers ruwweg zo'n 75 hectare voedselbos op landbouwgronden kunnen realiseren. Een mooie prestatie, want hiermee komt niet alleen de 150 hectare die voor eind 2023 op onze horizon staat binnen handbereik. We leggen zo ook een goede basis voor de ambitie van het Ministerie van LNV en de provincies om in 2030 minimaal 1.000 hectare voedselbossen te realiseren in de landbouw in het kader van de Bossenstrategie. Ondanks de coronacrisis konden we de voedselbosbouw in 2020 dus succesvol laten ontluiken, ontspruiten en ontkiemen.

Het programma *Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw* ging in 2019 van start en wordt mede gefinancierd door stichting DOEN, het Gieskes-Strijbis Fonds, Trees for All, Grootouders voor het Klimaat (Urgenda), Greenchoice en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Mede dankzij de ondersteuning van al deze partijen kunnen we koplopers een aantrekkelijk aanbod doen. Zo biedt onze stichting kosteloos ondersteuning bij het ontwerp en de aanleg van een voedselbos en het zoeken naar aanvullende financiering voor de aanschaf van het plantgoed. Dat verlaagt de drempel om aan de slag te gaan met de realisatie van een voedselbos aanzienlijk.

Voedselbossen als alternatief verdienmodel in de agrarische sector

Steeds meer boeren raken ervan overtuigd dat voedselbosbouw een aantrekkelijk en veelzijdig alternatief kan bieden voor gangbare teelten in de landbouw. Agrifirm - een coöperatie met een netwerk van meer dan 10.000 aangesloten boeren - ontwikkelt met onze stichting een project dat tot doel heeft minimaal vier koplopers uit haar achterban te interesseren voor de ontwikkeling en exploitatie van een grootschalig voedselbos met een omvang van zo'n 20 hectare op hun land. De deelname van Agrifirm aan het Delta-plan Biodiversiteitsherstel is voor de coöperatie een belangrijke reden om actief voedselbosbouw te promoten. Met het Agrifirm Coöperatiefonds Projecten ondersteunt zij projecten die bijdragen aan de toekomstbestendigheid van de sector. Deze projecten zijn gebaseerd op vier programmalijnen: circulariteit, biodiversiteit, meerwaarde uit de markt en klimaatneutraal ondernemen.

Het Doorbraakprogramma levert óók een bijdrage aan de professionalisering van de voedselbosbouw. Dankzij het programma kan een groep van inmiddels zo'n 25 ondernemers zich toeleggen op de verdere ontwikkeling van hun kennis en vaardigheden: van ontwerp en aanplant tot beheer en exploitatie van voedselbossen. Verschillende kwekers richten zich op de opschaling van de opkweek van (eetbare) soorten die geschikt zijn voor voedselbossen. Dit is cruciaal met het oog op een goede afstemming van vraag en aanbod van hoogwaardig plantgoed. Ook in de voedingssector groeit de belangstelling; verschillende spelers hebben inmiddels serieuze interesse getoond voor de afname van producten uit nieuwe voedselbossen. Het betreft bedrijven zoals VITAM, Koeckebackers en Verstegen Spices & Sauces.

Wetenschappelijke bodemvorming onder de voedselbosbouw

Mede dankzij het Doorbraakprogramma kon Stichting Voedselbosbouw een doorslaggevende rol vervullen bij de voorbereiding van het vierjarige topsectorenonderzoek [Wetenschappelijke bodemvorming onder de voedselbosbouw](#). Dit project van een consortium van negen partijen ging in het najaar van 2020 van start met financiële bijdragen van de provincies Flevoland en Noord-Brabant, waterschappen De Dommel en Aa en Maas, de regio Noordoost-Brabant en het Ministerie van LNV. Op 15 oktober 2020 vierden de initiatiefnemers de officiële kick-off van het project. Ook dat was een belangrijke mijlpaal,

want hoewel de praktijkervaringen veelbelovend zijn, is er nog weinig onderzoek verricht naar de impacts van voedselbossen op onder meer de vastlegging van CO₂ in de bodem en bosvegetatie, de biodiversiteit en het verdienvermogen in de landbouw. Nieuwe wetenschappelijke inzichten kunnen dan ook een waardevolle bijdrage leveren aan de gewenste schaa sprong van de voedselbosbouw.

Nieuwe Bossenstrategie LNV

Op 18 november 2020 publiceerde het Ministerie van LNV de Bossenstrategie *'Bos voor de Toekomst'*. In deze strategie en beleidsagenda voor 2030 wordt het belang van nieuwe bossen onderstreept, vanwege de bijdragen aan koolstofbinding, verbetering van de waterhuishouding en herstel van natuur en landschap. In de Bossenstrategie verkent het ministerie beleidsstrategieën waarmee tegen 2030 tien procent meer bos kan worden gerealiseerd. Om dat te bereiken, moeten de komende tien jaar elk jaar ruim twintig miljoen bomen worden aangeplant en moet het Nederlandse bosareaal met 37.000 hectare toenemen naar een totaaloppervlak van zo'n 407.000 hectare. Rijk en provincies hebben zich gecommitteerd aan een toename van ruim 18.000 hectare bos. Daarnaast gaat LNV onderzoeken hoe dit areaal kan worden aangevuld met nog eens 19.000 hectare bos met behulp van 'slimme functiecombinaties met woningbouw, de energietransitie, landbouw en met water'. Voedselbosbouw wordt nadrukkelijk genoemd als methode om meer bossen in ons landschap te realiseren. De ontwikkeling van *agroforestry* wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de transitie naar kringlooplandbouw. Volgens het ministerie vraagt dit om een gefaseerde aanpak tot 2030. In de eerste vier jaar zet zij in op kennisontwikkeling, het creëren van financiële prikkels en het wegnemen van belemmeringen. In deze fase wordt in kaart gebracht hoe agroforestry kan bijdragen aan de Bossenstrategie. Als onderdeel van deze 'kennisagenda' heeft LNV de intentie werkprogramma's te ondersteunen die worden benoemd in adviezen van het Louis Bolk Instituut en Stichting Voedselbosbouw (zie: [Masterplan Duurzame Schaa sprong Voedselbosbouw](#)).

Ook in provinciale kringen dragen onze inspanningen bij aan een groeiende populariteit van de voedselbosbouw. Zo hebben Flevoland, Noord-Brabant, Groningen en Limburg de Green Deal Voedselbossen ondertekend. Daarnaast hebben de Provinciale Staten van Noord-Brabant en Overijssel een standaardontheffing van de herplantplicht uit de wet Natuurbescherming ingevoerd voor initiatiefnemers die een voedselbos willen realiseren op landbouwgronden in hun provincie. Dit voorkomt dat deze gronden in de boekhouding moeten worden afgewaardeerd tot 'natuurgronden'. Verder gaf het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) in 2020 het startsein voor een initiatief waarbij ze provinciale gronden te koop of te pacht aanbiedt en burgers en ondernemers uitnodigt om met plannen te komen voor de ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen op deze gronden. Het GOB wil de beste plannen ondersteunen met aantrekkelijke koop- of pachtvoorwaarden, subsidiëring van plantgoed en advies van Stichting Voedselbosbouw. Het regionale drinkwaterbedrijf Brabant Water liet zich door ons inspireren om voedselbosbouw te integreren in hun beleid ten aanzien van duurzame gronduitgifte. Dat betekent dat boeren die landbouwgrond willen kopen of pachten met een voedselbos kunnen voldoen aan de voorwaarden die het drinkwaterbedrijf stelt in het kader van haar ambitiestatement 'Duurzame Gronduitgifte'.

Verder hebben we in 2020 de voedselbosbouw op verschillende manieren bij de Europese Commissie onder de aandacht gebracht als een innovatieve vorm van landbouw en natuurontwikkeling die (financiële) overheidssteun verdient in het kader van het *Groene Covid-19 Herstelplan*.

Organisatorische veranderingen

Ten slotte stond 2020 in het teken van de uitbreiding van onze stichting. In juni kwam Stijn Heijs de geleerden als bestuurslid versterken. Stijn is eigenaar van Voedselbos In 't Holt in Overloon en coördinator van het Netwerk Voedselbossen Noordoost-Brabant en Noord-Limburg. Binnen de stichting richt hij zich onder meer op fondsenwerving en de werving en coördinatie van voedselbosprojecten in Zuidoost-

Nederland. Daarnaast onderzoekt Stijn sinds de start van het programma *Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw* de mogelijkheden van een rendabele afzet van de voedselbossenooft. In de Raad van Toezicht van Stichting Voedselbosbouw vond een wisseling van de wacht plaats; Coen van Dedem en Jan Spijkerboer werden bereid gevonden als nieuwe leden toe te treden tot de raad.

De impact van de coronacrisis

De hiervoor beschreven positieve ontwikkelingen werden in 2020 overschaduwd door de Corona-pandemie. Grote delen van Nederland gingen ‘op slot’ om verdere verspreiding van het coronavirus te voorkomen. Dat had ook voor onze stichting gevolgen. Zo werkten onze bestuursleden zo veel mogelijk vanuit huis en voor overleg en afstemming van nieuwe activiteiten en plannen waren we aangewezen op telefonie of digitale oplossingen. De zorgen over de epidemie waren voor ons aanleiding om het plantseizoen 2019-2020 vroegtijdig te staken; tijdens de tweede ‘lockdown’ besloten we om de plantdagen voor Voedselbos Eemvallei Zuid en Voedselbos Schijndel geheel af te gelasten. Vanwege corona zijn ook de cursussen uitgesteld. Inmiddels is in het voorjaar van 2021 weer een aantal cursussen van start gegaan, maar ook deze planning kan mogelijk wijzigen als gevolg van de coronamaatregelen.

2.4 Eemvallei Zuid, Almere

Naam: Voedselbos Eemvallei Zuid (30 hectare)

Locatie: Almere Oosterwold, Flevoland

Eerste aanplant: februari 2019

Ontwerp: Evelyn Derksen en Wouter van Eck

Projectinformatie: Eemvallei Zuid is een gezamenlijk initiatief van Stichting Voedselbosbouw Nederland, Stichting Het Buytenwold, Natuurboerderij Vliervelden en Staatsbosbeheer in het kader van het programma Nieuwe Natuur van de provincie Flevoland. In juni 2017 tekenden zij de overeenkomst voor de realisatie van een innovatief natuurgebied (50 ha) met een unieke combinatie van een voedselbos (30 ha), kruidenrijke weides en diverse recreatiemogelijkheden voor kinderen en volwassenen. Stichting Voedselbosbouw is verantwoordelijk voor de aanleg, het beheer en de exploitatie van het voedselbos. Staatsbosbeheer zorgt voor de aanleg en het onderhoud en beheer van de wegen, paden en waterwerken (bestaande sloten en wadi’s) in het gebied.

Status: Het definitief ontwerp wordt in 2021 afgerond; de aanplant is in uitvoering. In het korte plantseizoen 2019-2020 zijn in Voedselbos Eemvallei Zuid snelgroeende pioniers machinaal aangeplant in de randen en in een grofmazig grid, in de plantvakken. Daarnaast zijn de kilometerslange pluklinten langs de paden aangeplant door ongeveer honderd vrijwilligers. In het plantseizoen 2020-2021 kreeg de aanplant helaas nog geen vervolg. Door de langdurige droogte in het voorjaar en de zomer heeft de jonge aanplant het moeilijk gehad in 2020; in de winter bleken de condities te ongunstig voor nieuwe aanplant en ook de lockdown bracht te veel beperkingen met zich mee voor de organisatie van plantdagen met grote groepen vrijwilligers. Door niet te planten, hebben we het grid van pionierssoorten een voorsprong gegeven. Hierdoor is de uitgangssituatie voor nieuwe aanplant in het plantseizoen 2021-2022 gunstiger. De aanleg van de ‘hardware’ in het gebied – wegen, fiets- en voetpaden, bomenlanen en een parkeerplaats – is voltooid. Intussen wordt het ontwerp van het voedselbos verder uitgewerkt door invulling van de eetbare soorten in de bosvakken waar nu alleen pionierssoorten staan.

2.5 Voedselbos Zeewolde

Naam: Voedselbos Zeewolde (1 hectare)

Locatie: Zeewolde, Flevoland

Eerste aanplant: maart 2018

Ontwerp: Evelyn Derksen

Projectinformatie: Voedselbos Zeewolde is in 2016 gestart als burgerinitiatief door Lydia Waterreus en Evelyn Derksen. Stichting Voedselbosbouw Nederland, IVN Zeewolde en de gemeente Zeewolde zijn als projectpartners verantwoordelijk voor de aanleg van het voedselbos achter de Rode Schuur van IVN in Zeewolde. Dit jaar zal Voedselbos Zeewolde worden overgedragen aan IVN Zeewolde. Het beheer blijft in handen van de groep (IVN-)vrijwilligers die vanaf het begin betrokken is bij het voedselbos.

Status: Het definitief ontwerp is afgerond en de aanleg is voltooid. Voedselbos Zeewolde gaat inmiddels het vierde groeiseizoen tegemoet. Na twee intens droge startjaren waarin het na de aanleg voelde als overleven op deze schrale zandbodem, maakt het voedselbos nu een groeispruit door. De soorten die zich goed thuis voelen op zand zijn al vier keer zo groot als het aanplantformaat. Andere soorten lopen ieder jaar uit, maar groeien nog nauwelijks. Het totaalbeeld is rijk en divers; ook in de kruidlaag is de soortenrijkdom enorm. Het bos trekt veel insecten, vogels en zoogdieren, zo blijkt uit waarnemingen met de wildcamera. De reeën zorgen voor wat schade en houden sommige soorten klein, maar uitval is er nauwelijks. In de winter zijn alle zeven volwassen populieren uit het bos verwijderd. De gemeente vond er twee 'valgevaarlijk' en besloot daarom ze allemaal om te laten zagen. De operatie kon helaas niet worden uitgevoerd zonder schade aan het voedselbos. De verschuivingen die dit met zich meebrengt (meer licht) gaan we in 2021 monitoren. Als de corona-regels het toelaten, krijgen de vrijwilligers drie keer een training om het juiste beheer te kunnen toepassen.

2.6 Voedselbos Schijndel

Naam: Voedselbos Schijndel (20 hectare)

Locatie: gemeente Meierijstad - Brabant

Eerste aanplant: januari 2019

Ontwerp: Evelyn Derksen en Wouter van Eck

Projectinformatie: Het project Voedselbos Schijndel heeft tot doel te bewijzen dat een bedrijfsmatige ontwikkeling en exploitatie van een grootschalig voedselbos een economisch verdienmodel kan opleveren voor de exploitant, terwijl het tegelijkertijd bijdraagt aan een vitale natuur met een grote biodiversiteit. De projectpartners Stichting Voedselbosbouw Nederland, Groen Ontwikkefonds Brabant (GOB) en HAS Den Bosch beogen de opgedane kennis actief te delen zodat derden eveneens van het project kunnen leren en de opgedane kennis in de praktijk kunnen toepassen. Stichting Voedselbosbouw pacht de grond voor Voedselbos Schijndel van de provincie Noord-Brabant. De pachtperiode is begonnen op 1 januari 2019 en eindigt op 31 december 2038.

Status: Het definitief ontwerp is klaar en de aanplant is in uitvoering. Tijdens het eerste plantseizoen in 2018-2019 zijn de randen van het voedselbos aangeplant. Het tweede plantseizoen 2019-2020 werd geopend met een plantdag op locatie 'Hardekamp' voor ruim tweehonderd basisschoolleerlingen uit de omgeving. Dit was een initiatief van stichting Vitam Doet Goed, die 'kinderen graag alles wil leren over gezond eten'. Bedrijfscafeer Vitam is strategisch partner van stichting Voedselbosbouw. Ook het

publiek toegankelijke, educatieve gedeelte van locatie Hardekamp, het zogenoemde ‘Vitaminibos’, werd aangeplant in de winter van 2019-2020. Het ontwerp hiervoor is gemaakt door leden van het kernteam vrijwilligers van Voedselbos Schijndel onder begeleiding van Evelyn Derksen, landschapsontwerper en bestuurslid van onze stichting. Daarnaast zijn op de locatie Hardekamp 3 productiehectares ingeplant met zo’n 2.000 eetbare bomen en struiken. De locatie Boschweg is grotendeels ‘vol’ geplant met meer dan 2.500 struiken en bomen. Bij de verschillende plantdagen konden we rekenen op de hulp van meer dan 130 vrijwilligers. Vanwege de droogte in het voorjaar en de zomer en de beperkende maatregelen vanwege de coronapandemie is er in de winter van 2020-2021 nauwelijks iets aangeplant.

2.7 Voedselbos Houtrak, Amsterdam

Naam: Voedselbos Houtrak (6,5 hectare)

Locatie: Amsterdam, Noord-Holland

Eerste aanplant: 2017

Ontwerp: Jelle Fekkes en Wouter van Eck

Projectinformatie: Voedselbos Houtrak ligt tussen Amsterdam en Haarlem, niet ver van Halfweg en Spaarnwoude. Binnen een groter recreatieterrein heeft Staatsbosbeheer in 2017 6,5 hectare in bruikleen gegeven aan Stichting Voedselbosbouw voor de ontwikkeling van een voedselbos. Het is één van de 25 pilotprojecten die onderdeel zijn van het Nationaal Monitoringsprogramma uit de Green Deal Voedselbossen. Energieleverancier Greenchoice heeft een subsidie verstrekt om de realisatie mogelijk te maken; het omzetten van een kale grasvlakte in een florerend voedselbos leidt immers tot meer biodiversiteit en vastlegging van veel koolstof in bos en bodem. De aanplant en het beheer van het voedselbos wordt uitgevoerd in samenwerking met een lokale kerngroep. Staatsbosbeheer blijft verantwoordelijk voor het onderhoud aan de hoofdpaden en watergangen.

Status: Voedselbos Houtrak wordt een openbaar toegankelijk terrein, waarbij langs de paden veel ruimte is gecreëerd voor educatie over het systeem. Zo is er een wandelroute aangelegd die de bezoekers leidt langs plantgoed van verschillende continenten en door diverse biotopen en klimaatzones. In een meer afgelegen gedeelte wordt voorrang gegeven aan rust voor de natuur en (periodieke) oogst. De eerste aanplant op deze voormalige grasvlakte stamt uit 2017. In 2018 en 2019 zijn enkele duizenden bomen en struiken aangeplant. Vanwege de pandemie werden in 2020 alleen interne activiteiten ontplooid. De kerngroep heeft in het voorjaar wilgen gepoot, gewerkt aan een website en in het najaar en het een en ander aangeplant ten behoeve van een reeks voedselbosfilmpjes van Greenchoice. In augustus 2020 is een informatiebord neergezet.

Stichting Voedselbosbouw, Landscape Foodscape en Wageningen University & Research hebben samen een onderzoeksvoorstel uitgewerkt om studenten te laten onderzoeken of een brakke variant van het voedselbos mogelijk is in Houtrak, in aansluiting op het bestaande voedselbos. Het onderzoek richt zich op diverse vormen van natuurinclusieve landbouw zoals voedselbossen in relatie tot klimaatuitdagingen zoals de stijging van de zeespiegel, waardoor veel traditionele gebieden voor voedselproductie zullen verzilten. In 2021 zal worden gezocht naar geschikte locaties voor de plots en naar middelen voor de financiering van het onderzoek.

2.8 Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw: 75 ha nieuwe voedselbossen

2.8.1 Inleiding

De 'acquisitie' van nieuwe voedselbosprojecten als onderdeel van het programma *Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw* verloopt boven verwachting goed. Sinds de start van het programma in 2019 zijn we erin geslaagd om 13 nieuwe voedselbosprojecten op te starten op een totale oppervlakte van ruim 75 hectare landbouwgrond. Onder de koplopers zijn vier initiatiefnemers uit de agrarische sector: Erichem (4,5 hectare.), Baexem (5 hectare), Sint Geertruid (5 hectare) en Ens (5 hectare). Daarnaast trekken we op met spelers uit andere sectoren met toegang tot landbouwgrond. Zoals drinkwaterbedrijf Brabant Water (Voedselbos Vierhoeven in Roosendaal - 8 hectare), hoveniersbedrijf Natuurgoed Ziedewij/Natuur BV (Voedselbos Ziedewij in Barendrecht - 6 hectare.), Mandius BV, een startende voedselbosbouwer uit Den Haag (Voedselbos Baarle-Nassau - 6 hectare.) en Gaia Impact, een Venootschap Onder Firma (V.O.F) van drie particuliere ondernemers (Voedselbos Beheerlyckheid in Brouwershaven - 14,3 hectare). Hieronder volgt een korte beschrijving van de voedselbosprojecten die in 2017 zijn opgestart in het kader van het programma *Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw*.

2.8.2 Voedselbos De Terp, Erichem

Naam: Voedselbos De Terp (4,5 hectare)

Locatie: Erichem, Gelderland

Ontwerp: Evelyn Derksen (Plantschap)

Eerste aanplant: maart 2019

Projectinformatie: Op het biologisch landbouwbedrijf De Terp C.V. wordt Voedselbos De Terp gerealiseerd (4,5 ha). De Terp C.V. is onderdeel van het biologische pompoenenbedrijf De Terp Squashpackers B.V., een bedrijf van bijna 100 hectare waar onder meer de pompoenen voor Albert Heijn worden gekweekt en verpakt. Het ontwerp van het voedselbos is gericht op de productie van een hoogwaardig assortiment aan eetbare soorten dat een hoge oogstpiek geeft in de periode september-oktober. Hierbij is gekozen voor meer exclusieve, eetbare soorten zoals de Japanse walnoot, peerlijsterbes, schapenbes, pawpaw en Szechuan peper. Het achterliggende idee is dat er in deze maanden op termijn een voldoende groot oogstvolume beschikbaar komt, dat goed afgezet kan worden in luxe voedselbospakketten bij grote marktpartijen als Albert Heijn, Udea en Ekoplaza.

Status: Het definitief ontwerp is gereed en de aanplant is bijna voltooid. In Erichem (gemeente Buren) is in 2019 op landbouwgrond van boerderij De Terp gestart met de aanleg van Voedselbos De Terp. In het voorjaar van 2020 is 90 procent van het benodigde plantgoed aangeplant. Daarnaast is een deel van de populieren vervangen en zijn er aanvullingen gedaan. De overige 10 procent van de aanplant staat in het najaar van 2021 op het programma. Het gaat hierbij voornamelijk om moeilijk verkrijgbare soorten en cultivars. Ook in Erichem heeft het jonge voedselbos last gehad van de droge start in 2019 en 2020.

2.8.3 Het Loonse Bos, Helvoirt

Naam: Het Loonse Bos (3 hectare)

Locatie: Helvoirt, Noord-Brabant

Ontwerp: Pim de Boer (PdB Voedselbossen) en Wouter van Eck (Maatschap Ketelbroek)

Eerste aanplant: november 2019

Projectinformatie: Voedselbos ‘Het Loonse Bos’ is een project van Stichting Voedselbosbouw op particuliere landbouwgrond. Het perceel is gelegen in het noorden van Helvoirt, tussen twee natuurgebieden die onderdeel zijn van het Natuurnetwerk Brabant (NNB): het Helvoirts Broek en de Loonse en Drunense Duinen. Het ontwerp van het Loonse Bos dient het dubbeldoel van het creëren van een hogere biodiversiteit en het produceren van een volwaardig voedselpakket met alle benodigde voedingsstoffen. Twee hectare grond wordt ingericht voor productie, één hectare krijgt vooral een educatief karakter. Als pachter van de grond is Stichting Voedselbosbouw verantwoordelijk voor ontwerp, aanleg, beheer en exploitatie van het voedselbos. Omdat het voedselbos onderdeel wordt van het Ondernemende Natuurnetwerk Brabant (NNB) wordt het project medegefinancierd door het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB).

Status: Het voorlopig ontwerp wordt in 2021 uitgewerkt tot een definitief ontwerp. Circa 20 procent van het beoogde voedselbos is inmiddels aangeplant. Bij de start in de winter van 2019 en 2020 zijn voornamelijk hagen en boomsingels aangeplant. Omdat het voedselbos veel te lijden heeft gehad van de droogte in het voorjaar en de zomer van 2020 heeft een kleine groep vrijwilligers in de winter een extra elzensingel aangeplant tezamen met een grofmazig grid van snelgroeiende pioniers (populieren, wilgen, elzen, etc.). Daarnaast is uitgevallen plantgoed vervangen en zijn er diverse fruitbomen (o.a. appels, nashiperen, Japanse kwee) aangeplant.

2.8.4 Het Leuker Voedselbos, Baexem

Naam: [Het Leuker Voedselbos](#) (5 hectare)

Locatie: Baexem, Limburg

Ontwerp: Eric Rietjens (IKL Limburg) en Wouter van Eck (Maatschap Ketelbroek)

Eerste aanplant: november 2019

Projectinformatie: Het Leuker Voedselbos is een initiatief van de familie Venner. Het voedselbos wordt aangelegd op landbouwgrond van de familie aan de Leukerweg in Baexem. Het familiebedrijf functioneert nu nog voornamelijk als melkveehouderij en zorgboerderij. Omdat het voedselbos wordt aangeplant terwijl de melkveehouderij nog doorloopt zijn de eerste 5 hectare van het voedselbos zodanig gesitueerd dat de agrarische activiteiten elkaar niet in de weg zitten terwijl de bedrijfsvoering geleidelijk transformeert. Uiteindelijk zal het Leuker Voedselbos 15 hectare omvatten. Met het voedselbos wil de familie niet alleen lekker en gezond voedsel produceren, *in samenwerking met de natuur*, maar ook educatieve en recreatieve activiteiten ontplooiën die goed zijn voor mens en natuur. De Grootouders voor het Klimaat (Urgenda) hebben een succesvolle crowdfunding gestart voor de cofinanciering van het plantgoed.

Status: Er ligt een voorlopig ontwerp voor de eerste 5 hectare van het Leuker Voedselbos. In februari 2020 heeft een grote groep vrijwilligers meegeholpen met de aanplant van de hagen voor dit eerste deel van het voedselbos. Hubert Mackus, landbouwgedeputeerde voor de provincie Limburg en wethouder Martens van gemeente Leudal openden de plantdagen. Daarbij zijn over het gehele perceel robuuste groenstructuren aangebracht die belangrijke ecologische functies vervullen. De voedselbosvakken, ieder ongeveer 1 hectare groot, worden rationeel ingericht in makkelijk oogstbare rijen. In het voorjaar en de zomer van 2021 wordt het ontwerp verder uitgewerkt, zodat in de winter weer geplant kan worden. In 2020 was het Leuker Voedselbos ook de locatie voor de Basis cursus Voedselbossen in Limburg.

2.8.5 Voedselbos Vierhoeven, Roosendaal

Naam: Voedselbos Vierhoeven (8 hectare)

Locatie: Roosendaal, Noord-Brabant

Ontwerp: Bastiaan Rooduijn (Coöperatie Ondergrond)

Eerste aanplant: januari 2021.

Projectinformatie: Aan de zuidrand van Roosendaal, ter hoogte van sportpark Vierhoeven, wordt 'Voedselbos Vierhoeven' gerealiseerd door een samenwerkingsverband van Brabant Water, een groep omwonenden en Stichting Voedselbosbouw Nederland. Het gaat om de herinrichting van een groengebied van zo'n 30 hectare rond het drinkwaterstation van Brabant Water in Roosendaal. Van dit groengebied zal 8 hectare – verdeeld over een perceel van 3 en een perceel van 5 hectare – worden benut voor de ontwikkeling en exploitatie van een voedselbos. Het voedselbos krijgt voornamelijk een productiefunctie, waarbij één hectare zal worden ingericht voor educatieve functies. Brabant Water geeft met deze pilot invulling aan haar beleid ten aanzien van duurzame gronduitgifte waarmee zij (agrarische) pachters wil stimuleren maatregelen te nemen ter bevordering van een gezonde bodem en een vitale natuur. Om het voedselbos verder te ontwikkelen en lokaal te verankeren wordt in het voorjaar van 2021 'Coöperatie Aardevol' opgericht door enkele omwonenden met ondersteuning van stichting Voedselbosbouw. Deze coöperatie wordt de pachter van de grond voor Voedselbos Vierhoeven.

Status: In 2020 is een vlekkenplan gemaakt voor het hele groengebied rond het drinkwaterstation. Binnen dit vlekkenplan is een schetsontwerp gemaakt voor het voedselbos verdeeld over twee percelen. In 2021 wordt het definitieve ontwerp voor het voedselbos uitgewerkt. In januari 2021 is de aanleg gestart met de aanplant van 400 bomen en struiken die zullen uitgroeien uit tot een windsingel.

2.8.6 Voedselbos Ziedewij, Barendrecht

Naam: [Voedselbos Ziedewij](#) (6 hectare)

Locatie: Barendrecht, Zuid-Holland

Ontwerp: Max de Corte (Coöperatie Ondergrond)

Eerste aanplant: naar verwachting winter 2021-2022

Projectinformatie: Ziedewij is een uitgestrekte polder bij Barendrecht die wordt ingericht tot een natuur- en belevingsgebied. Hovenier Paul Casteleijn ontwikkelt hier een project rond de bouw van acht woningen in combinatie met de aanleg van een voedselbos van zo'n 6 hectare. In het voedselbos worden natuur, recreatie en landbouw gecombineerd. Naast het beoogde voedselbos zal het 'Natuurgoed' (10 ha) ook een permacultuur-voedseltuin, een wandelgebied en een restaurant omvatten. Oogsten zullen worden verwerkt in producten zoals siroop, wijn, azijn, jam, chutney en ingelegde en gefermenteerde producten. Gerechten bereid met producten uit het voedselbos zullen in de toekomst ook te proeven zijn in het restaurant van Natuurgoed Ziedewij.

Status: Er is al een schetsontwerp gemaakt voor het hele Natuurgoed. In 2021 gaat landschapsarchitect Max de Corte, in overleg en samenwerking met Casteleijn, aan de slag met de verdere uitwerking van het ontwerp en de voorbereidingen van de aanplant van het voedselbos. De eerste aanplant van (eetbare) soorten voor het voedselbos is gepland voor de winter van 2021-2022. In de zomer van 2022 staat de opening van Natuurgoed Ziedewij op het programma.

2.8.7 Voedselbos Baarle-Nassau

Naam: Voedselbos Baarle-Nassau (6,3 hectare)

Locatie: Baarle-Nassau, Noord-Brabant

Ontwerp: Jan Hein Ruijgrok en Peter van Oort (Groendoener)

Eerste aanplant: uitgesteld tot najaar 2021

Projectinformatie: Voedselbos Baarle-Nassau is een initiatief van de jonge natuurkundige Nicolaas J. Geijer. Nadat hij een businessplan bij het Groenontwikkelfonds Brabant indiende, kreeg hij de kans om een voedselbos te ontwikkelen op een perceel van 6,3 hectare. Met een rijk productievoedselbos wil Geijer de natuur in het nabijgelegen, natte natuurgebied 'Het Merkske' versterken. De oogsten van onder meer fruit en noten wil hij verwerken in producten als jams, sappen, kastanjemeel en notenmelanges.

Status: De ontwerpers, Jan Hein Ruijgrok en Peter van Oort hebben in overleg met Geijer inmiddels een definitief ontwerp afgerond. De bestaande windsingels zijn al oud en groot, waardoor in november 2021 naar verwachting kan worden gestart met de aanplant van eetbare soorten. Het plantgoed voor dit voedselbos wordt medegefinancierd door Trees for All.

2.8.8 Voedselbos Binnenbos, Driebergen

Naam: Voedselbos Binnenbos (4 hectare)

Locatie: Driebergen, Utrecht

Eerste aanplant: februari 2021

Ontwerp: Evelyn Derksen (Plantschap)

Projectinformatie: Natuurplaats Het Binnenbos (86 hectare) is sinds 2019 eigendom van stichting ForestPeace Foundation. Het terrein was voorheen onderdeel van Landgoed Sterkenburg en Hofstede Peppelkamp en is gelegen tussen De Langbroekerwetering, en de Zuwe aan de Broekweg. ForestPeace Foundation wil een voedselbos realiseren op voormalig grasland op rivierklei in Driebergen. Naast voedselproductie voor kleinschalige markten en lokale restaurants gaat het voedselbos ook een functie vervullen als inspiratiebron voor boeren. Initiatiefnemers namens ForestPeace Foundation zijn: Jasper Folmer, Aartjan Bontje en Piet van Dijk.

Status: Er is een schetsontwerp gemaakt en de aanplant van de randen en windkeringen is gestart in de winter van 2020-2021. In 2021 wordt het definitief ontwerp gemaakt in overleg met voedselboswachter Kaat Biesemans.

2.8.9 Voedselbos Beheerlyckheid, Brouwershaven

Naam: [Voedselbos Beheerlyckheid](#) (14,3 hectare)

Locatie: Brouwershaven, Zeeland

Ontwerp: Max de Corte (Coöperatie Ondergrond)

Eerste aanplant: februari 2021

Projectinformatie: Initiatiefnemers Vincent Dellebeke, Anniek Riseeuw en Connie Schoenmakers hebben zich verenigd in V.O.F. Gaia Impact, mede vanuit de ambitie om samen te gaan ondernemen met een voedselbos. Daarbij trekken ze op met een verzekeringsbedrijf dat speciaal voor dit doel ruim 14 hectare landbouwgrond heeft gekocht in Brouwershaven in Zeeland. Gaia Impact pacht de grond van het

verzekeringsbedrijf. Het voedselbos moet uitgroeien tot een inspiratieplek voor akkerbouwers, scholieren, agro-professionals, het bedrijfsleven, overheden, toeristen en bewoners. De ambitie is om meer dan 750 verschillende soorten bomen en planten aan te planten zodat het grootste deel van het jaar een breed assortiment aan producten kan worden geoogst. Voor professionals uit het bedrijfsleven en overheden zullen op termijn rondleidingen, workshops en plukdagen worden georganiseerd.

Status: Er is een schetsontwerp gemaakt en in februari 2021 zijn de eerste windhagen aangeplant. In de zomer van 2021 zal het ontwerp verder worden uitgewerkt zodat er in de winter van 2021-2022, naast randen en boomsingels ook grote hoeveelheden eetbare soorten kunnen worden aangeplant.

2.8.10 Voedselbos Zonnegoed, Ens

Naam: [Voedselbos Zonnegoed](#) (5,5 hectare)

Locatie: Ens, Flevoland

Ontwerp: Evelyn Derksen

Eerste aanplant: februari 2021

Projectinformatie: Voedselbos Zonnegoed is het eerste voedselbos dat op een akker in de Noordoostpolder wordt aangeplant. Als onderdeel van Boerderij Zonnegoed van Joost en Corné van Strien zal het voedselbos opgroeien tegen de achtergrond van het werelderfgoed Schokland. Van Strien wil deze unieke combinatie van oude en nieuwe natuur in het weidse polderlandschap benutten door het voedselbos deels open te stellen voor recreatie en educatie van geïnteresseerde bezoekers. Een deel van de winst die het bedrijf maakt, wordt al geïnvesteerd in verduurzaming van de bodem. Hieraan zal Voedselbos Zonnegoed een waardevolle bijdrage leveren. Bovendien biedt het voedselbos de mogelijkheid om een veel breder assortiment agrarische producten aan te bieden.

Status: Mede op basis van het schetsontwerp is inmiddels een begin gemaakt met de aanplant. In de winter van 2020-2021 zijn de randen van het voedselbos aangeplant met soorten voor windkering en bestuiving. In 2021 wordt het definitief ontwerp gemaakt in samenwerking met Joost van Strien, zodat het perceel de komende winters verder kan worden ingevuld met eetbare en stikstofbindende soorten.

2.8.11 Voedselbos De Bongerd, Echt

Naam: Voedselbos De Bongerd (5,5 hectare)

Locatie: Echt, Limburg

Ontwerp: Martijn Aalbrecht

Eerste aanplant: eind 2021

Projectinformatie: Voedselbos de Bongerd is een project van boerenzoon Frank Omloo, die een aantal jaar geleden de gronden van de boerderij van zijn vader (ruim 10 hectare) in bezit kreeg. Omloo ontwikkelt hier een landgoed, waarin naast een hoogstamboomgaard een voedselbos wordt aangeplant. Hij wil de afzet en verwerking van de voedselbosooigsten op eigen terrein ter hand nemen. Daarbij wil hij zich concentreren op behoud van de vaak hoge voedingswaarde van voedselbosproducten, mede door verlenging van de houdbaarheid met behulp van technieken zoals het droogvriezen van vruchten.

Status: In 2021 wordt het ontwerp uitgewerkt door Martijn Aalbrecht. De windsingels zijn al aanwezig, waardoor eind 2021 direct een start kan worden gemaakt met de aanplant van productiegewassen.

2.8.12 Voedselbos HEI 15, Sint-Geertruid

Naam: Voedselbos HEI 15 (5 hectare)

Locatie: Sint Geertruid, Limburg

Ontwerp: Erik Rietjens (IKL Limburg)

Eerste aanplant: eind 2021

Projectinformatie: HEI 15 of De Heihof, zoals het bedrijf van oudsher wordt genoemd, heeft een rijke geschiedenis. In 1950 start grootvader Lemlijn een melkveebedrijf van 35 hectare in het weidse landschap van de Mescherhei. Stefan Lemlijn, telg uit de derde generatie van deze Limburgse boerenfamilie, besluit vier jaar geleden een nieuwe weg in te slaan en richt een deel van het terrein in voor verblijfsrecreatie. Belangrijks onderdeel van het nieuwe verdienmodel is de omschakeling naar een duurzaam, ecologisch boerenbedrijf waarvan het beoogde voedselbos (5 hectare) een belangrijke pijler wordt. De boerenfamilie gaat zelf de oogst verwerken en de producten aanbieden aan gasten van de Bed & Breakfast. Daarnaast is een deel van de oogsten bestemd voor een lokaal cateringbedrijf en een pop-up restaurant.

Status: Het project is eind 2020 opgestart. In 2021 wordt een (schets)ontwerp gemaakt zodat de aanplant van de hagen en boomsingels in de winter van start kan gaan.

2.9 Wetenschappelijke bodemvorming onder de Voedselbosbouw

Er is nog weinig wetenschappelijk onderzoek verricht naar de impact die voedselbossen kunnen hebben in gematigde klimaatzones. Bijdragen aan wetenschappelijke kennisontwikkeling is dan ook een belangrijk doel van het onderzoeksproject [Wetenschappelijke Bodemvorming onder de Voedselbosbouw](#) dat op 15 oktober 2020 zijn kick-off beleefde. Het project wordt uitgevoerd door negen consortiumpartners als onderdeel van het beleid voor de topsectoren Agri en Food & Tuinbouw en Uitgangsmaterialen. Dit doen zij met het doel wetenschappelijk verantwoorde inzichten te genereren in de duurzaamheidsimpacts van voedselbossen in termen van verdienvermogen, klimaatmitigatie, (agro-)biodiversiteit, bodemkwaliteit en ecologische veerkracht.

De twee grootschalige voedselbossen die Stichting Voedselbosbouw aanlegt in Almere (30 hectare) en Schijndel (20 hectare) fungeren als 'living labs' voor het praktijkonderzoek naar de beloften van de voedselbosbouw. Het feit dat deze voedselbossen tijdens het onderzoeksproject worden aangelegd, biedt de mogelijkheid om de ontwikkeling hiervan vanaf de aanplant te monitoren. Het meetbaar maken van biodiversiteitsherstel, koolstofopslag (klimaatmitigatie) en waterretentie is steeds vaker een randvoorwaarde voor beloning van onder meer agrarische grondgebruikers die zich inzetten voor versterking van deze ecosysteemdiensten. De studie sluit aan bij de ambities van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, het Klimaatakkoord en de missies van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

Volgende stappen

De officiële aftrap voor het project is gegeven en daarmee kan het veldwerk beginnen. In het najaar van 2020 is een begin gemaakt met de eerste monsternames van de bodem in Voedselbos Eemvallei Zuid in Almere. In Voedselbos Schijndel zijn in 2018 al bodemmonsters genomen voor een nulmeting. Bij de analyse van de monsters uit het veld zal de focus vooral liggen op koolstofopslag in de bodem en de rol van het bodemleven in dat proces. De monitoringgegevens uit het veldonderzoek worden vergeleken met klassieke waarnemingen die gebruikt worden in de *BLN – Bodemindicatoren voor Landbouwgronden in Nederland*. Zo kunnen data van maïsakkers uit de BLN als referentie dienen; op deze manier kunnen we

onze waarnemingen vergelijken met beschikbare data uit bestaande teeltsystemen. Door deze gegevens te combineren, wordt zichtbaar hoe de bodem in een voedselbos zich ontwikkelt ten opzichte van de voorgaande periode. De onderzoekers verwachten zo onder meer zichtbaar te maken hoe de bodem onder een voedselbos bijvoorbeeld afwijkt van een intensief beteelde akker.

Consortium

Het onderzoeksproject *Wetenschappelijke Bodemvorming onder de Voedselbosbouw* wordt uitgevoerd en medegefinancierd in het kader van het topsectorenbeleid voor de sectoren Agri & Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen. Het projectconsortium bestaat uit Wageningen Environmental Research (WEnR), het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW), Stichting Voedselbosbouw Nederland, de provincie Flevoland, de Aeres hogeschool in Almere, de HAS Den Bosch, het Groen Ontwikkefonds Brabant, de regio Noordoost-Brabant en de waterschappen De Dommel en Aa en Maas. Het project is voortgekomen uit de onderzoekagenda van de Green Deal Voedselbossen (2017).

2.10 Instructiefilmpjes

In het kader van het handboek *Ondernemen met voedselbossen* heeft Stichting Voedselbosbouw twee instructiefilms gemaakt in samenwerking met Renate Hofstee, student Audiovisuele Media aan Hogeschool Saxion. In opdracht van de stichting heeft Renate een afstudeeronderzoek gedaan naar de 'Inzet en vormgeving van video in het online praktijkhandboek...'. Meer in het bijzonder heeft ze daarbij gekeken naar het toepassen van verschillende videoformats voor specifieke lesstof over de voedselbosbouw. De uitwerking van één van deze formats heeft geresulteerd in twee instructievideo's: 'Planten van plantgoed' en 'Nazorg en Bescherming'. Doelgroepen van deze video's zijn deelnemers aan het *programma Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw* en verder iedereen die instructie wenst bij de aanplant en nazorg van voedselbossen. De films zijn goed ontvangen en worden al vaak gebruikt.

2.11 Vooruitzichten 2021

Hoewel 2020 hoogstwaarschijnlijk de geschiedenisboeken zal ingaan als een 'raar jaar', moeten we er ernstig rekening mee houden dat 'rare jaren' deze eeuw eerder regel dan uitzondering zullen zijn. De actuele, mondiale crises op gebied van klimaat, biodiversiteit, verdeling van de welvaart en racisme geven daartoe alle aanleiding. Maar uitzonderlijke, veelbewogen crisisjaren bieden meestal ook vele kansen om van de nood een deugd te maken. Onder het motto 'never waste a good crisis' zullen we als bestuur van Stichting Voedselbosbouw daarom ook in 2021 voortvarend verder werken aan de doorbraak van de professionele voedselbouw in de agrarische sector, mede ter bevordering van een transitie naar een duurzame landbouw en voedselvoorziening in Nederland.

In samenwerking met de Green Deal Voedselbossen hebben we al een goed begin gemaakt door de productie van een eerste animatiefilm over 'het scheppingsverhaal' van de voedselbosbouw in gematigde klimaten. Deze video maakt het eenvoudiger om kort te kunnen uitleggen wat voedselbossen zijn, waar ze vandaan komen en wat hun toekomstperspectieven zijn. De video past goed bij de ontwikkeling van het (digitale) handboek 'Ondernemen met Voedselbossen' in het kader van het gelijknamige educatieproject dat waarschijnlijk nog voor de zomer van start zal gaan. Vanzelfsprekend gaan we ook verder met de identificatie en uitvoering van (nieuwe) projecten rond de realisatie van min of meer grootschalige voedselbossen in de landbouw in het kader van het Doorbraakprogramma. Ten slotte zijn ook onze lobby richting politiek en bestuur en de bouw van een database en een nieuwe website rond de professionele voedselbosbouw belangrijke activiteiten op onze werkagenda voor 2021.

3 Jaarrekening

3.1 Balans per 31-12-2020

3.1.1 Activa

Tabel 3.1.1: Activa

Activa in €	Toelichting *)	2020 31 december	2019 31 december
Vorderingen en overlopende activa	4.4.2		
- Op handelsdebiteuren		78.889	85.150
- Belastingen		1.386	3.004
- Overige vorderingen		7.107	748
Totaal: Kortlopende vorderingen		87.382	88.902
Liquide middelen	4.4.3	185.838	56.149
Totaal: Activa		273.220	145.051

*) De nummering verwijst naar de toelichting

3.1.2 Passiva

Tabel 3.1.2: Passiva

Passiva in €	Toelichting *)	2020 31 december	2019 31 december
Eigen vermogen	4.4.4		
Algemene reserve		55.478	25.704
Bestemmingsreserves		107.687	36.745
Totaal eigen vermogen		163.165	62.449
Kortlopende schulden en overlopende passiva	4.4.5		
- Schulden aan leveranciers en handelskredieten		76.242	25.418
- Schulden aan bestuurders		1.064	1.027
- Belastingen		0	0
- Overige schulden		32.749	56.157
Totaal schulden		110.055	82.602
Totaal passiva		273.220	145.051

*) De nummering verwijst naar de toelichting

3.2 Staat van baten en lasten boekjaar 2020

Tabel 3.2: Staat van baten en lasten

Baten en Lasten in €	Toelichting *)	2020	Begroting	Vershil	2019
Baten	4.5.1				
- Baten, subsidies en donaties		513.627	505.037	8.590	308.860
Totaal baten		513.627	505.037	8.590	308.860
Lasten	4.5.2				
- Exploitatielasten		353.578	346.896	6.682	205.524
- Kantoorlasten		1.012	17.097	-16.085	2.518
- Publicatielasten		8.095	0	8.095	4.552
- Algemene lasten		11.472	18.171	-6.699	21.832
- Verleende subsidies		30.050	75.000	-44.950	11.616
- Diensten derden		8.199	0	8.199	12.177
Totaal lasten		412.406	457.164	-44.758	258.219
Bedrijfsresultaat		101.221	47.873	53.348	50.641
Financiële baten en lasten	4.5.3				
		-505	0	-505	-154
Resultaat		100.716	47.873	52.843	50.487

*) De nummering verwijst naar de toelichting

Geput uit bestemmingsreserve:	2020
Voedselbos Eemvallei Zuid	13.680
DOEN-Duurzame Doorbraak	23.065
Totaal	36.745

3.3 Kasstroomoverzicht

Tabel 3.3: Kasstroomoverzicht

Kasstroom in €	2020	2019
Bedrijfsresultaat	101.221	50.641
Mutatie kortlopende vorderingen	-1.520	45.166
Mutatie vreemd vermogen kort	27.453	33.028
Mutatie werkkapitaal	28.973	-12.138
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	130.194	38.503
Betaalde rente	505	154
Overige operationele activiteiten	-505	-154
Kasstroom uit operationele activiteiten	129.689	38.349
Vermogensonttrekkingen	0	0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	0	0
Mutatie geldmiddelen	129.689	38.349

4 Algemene toelichting

4.1 Doel

De stichting tracht haar doel te verwezenlijken door:

- werving en ondersteuning van de mensen en middelen die nodig zijn voor een duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen in Nederland;
- het ontwerpen, aanleggen, beheren en exploiteren van vitale voedselbossen in Nederland;
- het ontwikkelen en delen van kennis en vaardigheden in relatie tot de duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen en andere vormen van eetbare natuur in gematigde klimaatzones, onder meer door middel van onderzoek, advies, training en educatie voor diverse doelgroepen;
- alle handelingen die met een duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen in ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

De doelstellingen in 2020 hebben betrekking op de aanleg van een voedselbos in het project 'Eemvallei Zuid' in Flevoland in samenwerking met Staatsbosbeheer, het Voedselbos 'Schijndel' in de provincie Brabant, Scholingsprogramma voor de provincie Overijssel, het programma 'Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw' gefinancierd door Stichting DOEN en Greenchoice, en het Masterplan LNV voor Agroforestry & Voedselbosbouw, gefinancierd door het Louis Bolk instituut.

4.2 Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

4.3 Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met Richtlijn voor de jaarverslaggeving 640 'Organisaties zonder winststreven'. Ingevolge Richtlijn 640, lid 305 (jaareditie 2020), dient Stichting Voedselbosbouw Nederland de begrotingscijfers in de staat van baten en lasten op te nemen. Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in euro's, tenzij anders vermeld.

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in euro's, tenzij anders vermeld. Voor zover niet anders is vermeld zijn de activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarde.

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

4.3.1 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vorderingen en schulden

De vorderingen en schulden worden bij eerste opname in de balans gewaardeerd tegen de reële waarde inclusief de transactiekosten. Vervolgens worden de vorderingen en schulden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, verminderd met bijzondere waardeverminderingen. De geamortiseerde kostprijs komt in het algemeen overeen met de nominale waarde.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor zover niet anders vermeld staan de liquide middelen volledig ter vrije beschikking.

4.3.2 Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Lasten die samenhangen met de verrichte prestaties, worden in principe verantwoord in dezelfde periode als de opbrengsten uit die prestatie.

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Het resultaat boekjaar wordt deels toegevoegd aan de algemene reserve en deels toegevoegd aan de bestemmingsreserve.

4.3.3 Te verrekenen/ af te dragen omzetbelasting

Voor de projecten Voedselbos Zeewolde en Doen Duurzame Doorbraak is geen sprake van belastbare omzet in de zin van de omzetbelasting. De gesubsidieerde activiteit leidt niet tot het verbruik van prestaties door de subsidiegever of andere identificeerbare persoon. De toegekende subsidie is niet belastbaar voor de omzetbelasting voor wat betreft de projecten Voedselbos Zeewolde en Doen Duurzame Doorbraak. De btw op de inkopen zijn voor deze projecten niet verkenbaar doordat zij niet zijn toe te rekenen aan belastbare prestaties. Voor de overige projecten (met uitzondering van Algemeen) is sprake van belastbare omzet voor de btw. De btw op de omzet wordt afgedragen en de btw op de inkopen zijn rechtstreeks toe te wijzen aan de belaste prestaties. Hierdoor is de btw op de inkopen verkenbaar met de af te dragen btw.

Onder Algemeen zijn de ontvangen donaties (minder dan € 1.000,-) van geringe omvang verantwoord. De donaties leidt niet tot het verbruik van prestaties door de gever of andere identificeerbare persoon. De donaties zijn niet belastbaar voor de omzetbelasting. De btw op de inkopen zijn toe te wijzen aan de belastbare omzet en hierdoor verkenbaar met de af te dragen btw van de belaste prestaties.

4.3.4 Belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting

Stichtingen zijn op basis van de Nederlandse fiscale wetgeving belastingplichtig voor de heffing van vennootschapsbelasting indien en voor zover een onderneming wordt gedreven. Afhankelijk van de fiscale kwalificatie van haar activiteiten, is een stichting niet, beperkt of volledig belastingplichtig met betrekking tot de exploitatieresultaten van die activiteiten. Het ondernemerschap wordt naar fiscale maatstaven bepaald. Dit betekent dat getoetst wordt of sprake is van een duurzame organisatie van arbeid en kapitaal die deelneemt aan het economische verkeer en met die activiteiten winst beoogt (fiscaal ondernemerschap). In deze gevallen zal vooral getoetst worden aan het criterium "het beogen van winst".

Op basis van de wetgeving en rechtspraak valt onder het beogen van winst namelijk ook het behalen van exploitatieoverschotten, ook als die bedoeld zijn om binnen de stichting een buffervermogen op te bouwen.

Er wordt geen onderneming gedreven die deelneemt aan het economisch verkeer in de zin van de vennootschapsbelasting er wordt niet in concurrentie getreden met andere ondernemingen.

Er is geen oogmerk om winst te maken en het batig saldo wordt uitsluitend aangewend om de kosten te dekken in het kader van het realiseren van de doelstellingen van de stichting.

4.4 Toelichting op de balans

Hierna worden de specifieke posten uit de balans per 31 december 2020 nader toegelicht

4.4.1 Materiële vaste activa

Er hebben in 2020 geen investeringen plaatsgevonden

4.4.2 Vorderingen en overlopende activa

Tabel 4.4.2: Vorderingen

Vorderingen in €	2020 31-dec	2019 31-dec
Handelsdebiteuren		
- Totaal debiteuren	78.889	85.150
Belastingen		
- Te vorderen omzetbelasting	1.386	3.004
Vorderingen en overlopende activa		
- Overige vorderingen	7.107	748
Totaal	87.382	88.902

Toelichting

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen. Onder de kortlopende vorderingen bevinden zich, evenals op 31 december 2019, geen posten met een overeengekomen looptijd die langer is dan 1 jaar.

Debiteuren: De debiteuren zijn gewaardeerd tegen nominale waarde van de uitstaande vorderingen. Een voorziening wegens mogelijke oninbaarheid wordt niet noodzakelijk geacht.

4.4.3 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen die tegoeden van bankrekeningen, die direct opeisbaar zijn. De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarden.

Tabel 4.4.3. Liquide middelen

Liquide middelen in €	2020 31-dec	2019 31-dec
- Rekening-courant bank	185.838	56.149
Totaal	185.838	56.149

4.4.4 Eigen vermogen

Tabel 4.4.4. Eigen vermogen

Algemene reserve in €	2020	2019
Algemene reserve stand per 1 januari	62.449	11.962
Toevoeging uit resultaat boekjaar	100.716	13.742
Toevoeging bestemmingsreserve	-107.687	0
Algemene reserve stand per 31 december	55.478	25.704
Bestemmingsreserve		
Voedselbos Eemvallei Zuid stand per 1 januari	13.680	0
Toevoeging uit resultaat boekjaar	0	13.680
Geput uit	-13.680	
Voedselbos Eemvallei Zuid stand per 31 december	0	13.680
DOEN-Duurzame Doorbraak		
DOEN-Duurzame Doorbraak stand per 1 januari	23.065	0
Toevoeging uit resultaat boekjaar	107.687	23.065
Geput uit	-23.065	
DOEN-Duurzame Doorbraak stand per 31 december	107.687	23.065
Stand per 31 december	163.165	62.449

Toelichting

Van het resultaat in het boekjaar 2020 wordt € 100.716 toegevoegd aan de algemene reserve en is na aftrek van de bestemmingsreserve beschikbaar om te worden aangewend ter dekking van de kosten.

De toevoeging aan het programma **DOEN – Duurzame Doorbraak** bedraagt € 107.687 en is bestemd voor de activiteiten van dit programma in 2021.

4.4.5 Kortlopende schulden en overlopende passiva

Onder de kortlopende schulden bevinden zich, evenals op 31 december 2019, geen posten met een overeengekomen looptijd die langer is dan 1 jaar. Schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde tenzij anders is bepaald.

Tabel 4.4.5. Schulden

Kortlopende schulden in €	2020 31-dec	2019 31-dec
- Vooruit ontvangen vergoeding nog uit te voeren projecten	0	0
- Schulden aan leveranciers en handelskredieten	76.242	25.418
Schulden aan bestuurders		
- B. Lensink	1.064	1.027
Belastingen		
- Te betalen omzetbelasting	0	0
Overige schulden en overlopende passiva		
- Overige schulden	32.749	56.157
Totaal	110.055	82.602

Toelichting

Er is sprake van een kleine schuld van € 13,20 uit 2018 waarvan nog niet is vastgesteld of deze post onderdeel was van een declaratie. In bevestigende zin zal de schuld in 2021 worden afgeboekt.

De schuld aan de bestuurder B. Lensink betreft de door hem betaalde licentie Dropbox en WIX (website). Deze worden in 2021 afgerekend.

De overige schulden betreffen voornamelijk overlopende posten van 2020 naar 2021 en de gereserveerde kosten voor het jaarwerk 2020.

4.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

Hieronder worden de specifieke posten uit de staat van baten en lasten over 2019 nader toegelicht

4.5.1 Baten

Tabel 4.5.1. Baten

Baten in €	2020	2019
- Subsidiebaten en donaties	472.973	154.790
- Baten	39.105	154.070
- Overige baten	1.549	0
Totaal	513.627	308.860

Toelichting

De subsidie baten werd grotendeels van de volgende organisaties ontvangen:

- Stichting Doen	€	210.000,-
- Stichting Urgenda	€	20.000,-
- Gieskes Strijbos fonds	€	165.000,-
- Provincie Flevoland	€	16.000,-
- Green choice	€	50.000,-
Totaal	€	461.000,-

De ontvangen gelden zijn volledig beschikbaar gesteld voor het project DOEN Duurzame Doorbraak.

De overige donaties veelal kleine bedragen zijn in algemene zin aangewend voor de Stichting.

De baten zijn gerealiseerd door het in rekening brengen van uitgevoerde activiteiten in het kader van de ontwikkelingsplannen.

4.5.2 Lasten

Tabel 4.5.2. Lasten

Lasten in €	2020	2019
Exploitatielasten		
- Exploitatielasten onbelast	315.398	109.478
- Exploitatielasten belast	38.180	96.046
Kantoorlasten		
- Kantoorbenodigdheden	1.012	2.518
Publicatielasten		
- Publicatielasten	8.095	4.552
Algemene lasten		
- Overige algemene lasten	11.472	21.832
Diensten derden		
- Administratie & Control	8.199	12.177
Verleende subsidies		
- Verleende subsidies	30.050	11.616
Totaal	412.406	258.219

Toelichting

De exploitatiekosten betreffen hoofdzakelijk consultancy en professionele ondersteuning voor de uitwerking van de diverse fasen van de ontwikkelingsplannen.

De publicatielasten betreft de externe communicatie ter ondersteuning van de realisatie voedselbossen op landbouwgronden, de communicatie rond professionele Voedselbosbouw en de ontwikkeling van twee instructiefilms en animaties

De algemene kosten betreffen voornamelijk vergaderkantoorkosten, kosten van bijeenkomsten en opleidingen. Bij de diensten derden is rekening gehouden met de kosten van accountantsonderzoek DOEN – Duurzame Doorbraak.

Door de stichting zijn aan diverse organisaties subsidies toegekend en uitgekeerd ter stimulering en ondersteuning van programma's en plantgoed voedselbossen.

4.5.3 Financiële baten en lasten

Tabel 4.5.3. Financiële baten en lasten

Financiële baten en lasten in €	2020	2019
- Rentelasten en soortgelijke kosten	505	154
Totaal	505	154

4.5.4 Resultaten programma's voedselbosbouw

Tabel 4.5.4. Resultaten per programma

Programma in €	Resultaat 2020	Begroting 2020	Verschil
Algemeen	17.335	3.529	13.806
Voedselbos Eemvallei Zuid	-29.703	-10.998	-18.705
Voedselbos Zeewolde	-2.348	-1.700	-648
Voedselbos Schijndel	-1.102	-3.650	2.548
Scholingsprogramma Overijssel	6.771	0	6.771
Binnenbos Driebergen	1.931	0	1.931
DOEN – Duurzame Doorbraak	107.687	60.692	46.995
Masterplan LNV voor AF & VB	650	0	650
Totaal	101.221	47.873	53.348

Toelichting

In bovenstaande tabel worden de resultaten gepresenteerd van de programma's waaraan in 2020 uitvoering is gegeven. Het exploitatieresultaat is hoger dan eerder met de begroting was voorzien.

Het resultaat van het programma DOEN – Duurzame Doorbraak, € 107.687 komt ten goede aan de activiteiten van het programma in 2021.

4.6 Bestemming exploitatiesaldo

Voorgesteld wordt om van het resultaat in het boekjaar 2021 € 100.716 toe te voegen aan de algemene reserve en is na aftrek van de bestemmingsreserve beschikbaar om te worden aangewend ter dekking van de kosten.

Het resultaat van het programma **DOEN – Duurzame Doorbraak**, € 107.687 te bestemmen voor de activiteiten van dit programma in 2021 en als zodanig op te nemen in de bestemmingsreserve.

4.7 Gebeurtenissen na balansdatum

COVID-19 (Corona) virus

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van de jaarrekening 2020 zijn gebaseerd op de continuïteitsveronderstelling van Stichting Voedselbosbouw Nederland. Echter in de regio Wuhan in China startte in december 2019 een uitbraak van het COVID-19 virus. Medio februari 2020 is dit virus in heel Europa (waaronder ook Nederland) doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk te

bestrijden heeft het Kabinet gedurende het jaar 2020 diverse maatregelen getroffen om verspreiding van het virus zo veel mogelijk te voorkomen en de gevolgen in economische zin zo veel mogelijk te beperken.

In de loop van 2021 zijn een aantal maatregelen versoepeld en verwacht wordt dat in de 2^e helft van 2021 de gevolgen van het virus geheel of gedeeltelijk onder controle is.

Ook voor stichting Voedselbosbouw Nederland heeft de uitbraak en beheersing van het COVID-19 virus, op het moment van het opmaken van de jaarrekening nog steeds directe organisatorische gevolgen c.q. onzekerheden. Deze organisatorische gevolgen c.q. onzekerheden bestaan uit:

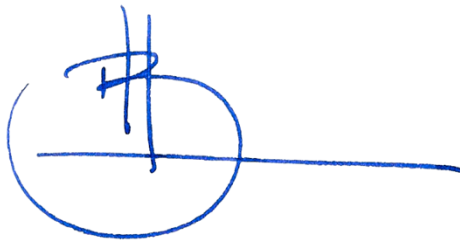
- Er wordt zoveel als mogelijk vanuit huis gewerkt en zijn voor onderlinge afstemming aangewezen op telefonie of digitale oplossingen;

De volledige impact op de werkzaamheden kunnen we nog niet helemaal overzien, net als de financiële gevolgen en onzekerheden voor stichting Voedselbosbouw Nederland. We verwachten echter qua liquiditeit geen problemen.

De uitbraak van het COVID-19 virus heeft geen invloed op de cijfers over het boekjaar 2020. Stichting Voedselbosbouw Nederland heeft passende maatregelen genomen om de continuïteit van de activiteiten te waarborgen. De jaarrekening is dan ook opgemaakt uitgaande van de van continuïteitsveronderstelling.

4.8 Vaststelling jaarrekening

Na balansdatum hebben zich na paragraaf 4.7 geen noemenswaardige gebeurtenissen voorgedaan welke invloed hebben op de jaarrekening 2020.

Lelystad, 13 oktober 2021
Bart Lensink, penningmeester

Lelystad, 13 oktober 2021
Wouter van Eck, voorzitter

5 Samenstellingsverklaring

Aan:

Stichting Voedselbosbouw Nederland,
Hollandse Hout 186,
8244 GH Lelystad

Opdracht

Bijgaand bieden wij u ons rapport aan over de jaarrekening 2020 van uw onderneming Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL).

SAMENSTELLINGSVERKLARING

De jaarrekening van Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL) te Lelystad is door ons samengesteld op basis van de van u verkregen informatie. De jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2020 en de winst-en-verliesrekening over 2020 met daarbij behorende toelichting. In deze toelichting is onder andere een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving opgenomen.

Bij een samenstellingsopdracht bent u er verantwoordelijk voor dat de informatie klopt en dat u ons alle relevante informatie aanlevert. Wij hebben onze werkzaamheden dan ook uitgevoerd vanuit de veronderstelling dat u aan deze verantwoordelijkheid heeft voldaan.

Wij hebben deze samenstellingsopdracht uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, volgens de richtlijnen en voor ons geldende voorschriften in de verordeningen van de Nederlandse Orde van Administratie en Belastingdeskundigen (NOAB).

Daardoor mag u ervan uitgaan dat wij de opdracht professioneel, vakbekwaam en zorgvuldig, integer en objectief hebben uitgevoerd en dat wij betrouwbaar omgaan met de door u verstrekte gegevens.

Wij hebben daarbij onze deskundigheid op het gebied van administratieve verwerking en financiële verslaggeving toegepast.

De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het verzamelen, het verwerken, het rubriceren, vergelijken, onderling aansluiten en het samenvatten van financiële gegevens ten behoeve van de jaarrekening. Wij hebben geen controle- en beoordelingswerkzaamheden uitgevoerd die ons in staat stellen om een oordeel te geven of een conclusie te trekken met betrekking tot de getrouwheid van de jaartrekening.

Wij verwachten u met de werkzaamheden van dienst te zijn geweest.

Putten,

W.A. van den Brink AC QC

Van den Brink, Kantoor voor administratieve dienstverlening

13 oktober 2021

6 Bijlagen

6.1 Baten en lasten per onderdeel

6.1.1 Algemeen (overhead)

Tabel 6.1.1. Algemeen (overhead)

Exploitatie 2020 Algemeen	Realisatie €	Begroot €	Verschil €
Baten hoog	7.823	5.000	2.823
Baten nul	11.973	2.000	9.973
Baten balans 2019	1.549	0	1.549
Totaal baten	21.345	7.000	14.345
Exploitatielasten	0	1.000	-1.000
Kantoorlasten	794	0	794
Publicatielasten	414	0	414
Algemene lasten	2.752	2.471	281
Verleende subsidies	50	0	50
Diensten derden	0	0	0
Totaal lasten	4.010	3.471	539
Bedrijfsresultaat	17.335	3.529	13.806
Financiële baten en lasten	-571	0	-571
Resultaat uit bedrijfsuitoefening voor belasting	16.764	3.529	13.235

6.1.2 Voedselbos Eemvallei Zuid

Tabel 6.1.2. Voedselbos Eemvallei Zuid

Exploitatie 2020 Voedselbos Eemvallei Zuid	Realisatie €	Begroot €	Verschil €
Baten hoog	95	25.537	-25.442
Baten laag	3.786	0	3.786
Baten balans 2019	0	0	0
Totaal baten	3.881	25.537	-21.656
Exploitatielasten	20.054	35.535	-15.481
Kantoorlasten	41	500	-459
Algemene lasten	6.524	500	6.024
Diensten derden	6.965	0	6.965
Totaal lasten	33.584	36.535	-2.951
Bedrijfsresultaat	-29.703	-10.998	-18.705
Financiële baten en lasten	66	0	66
Resultaat uit bedrijfsuitoefening voor belasting	-29.637	-10.998	-18.639

6.1.3 Voedselbos Zeewolde

Tabel 6.1.3. Voedselbos Zeewolde

Exploitatie 2020 Voedselbos Zeewolde	Realisatie €	Begroot €	Verschil €
Baten nul	0	0	0
Totaal baten	0	0	0
Exploitatielasten	2.348	1.000	1.348
Kantoorlasten	0	200	-200
Algemene lasten	0	500	-500
Totaal lasten	2.348	1.700	648
Bedrijfsresultaat	-2.348	-1.700	-648

6.1.4 Voedselbos Schijndel

Tabel 6.1.4. Voedselbos Schijndel

Exploitatie 2020 Voedselbos Schijndel	Realisatie €	Begroot €	Verschil €
Baten hoog	2.601	2.500	101
Baten laag	8.129	0	8.129
Baten nul	0	0	0
Totaal baten	10.730	2.500	8.230
Exploitatielasten	11.226	1.150	10.076
Kantoorlasten	32	0	32
Algemene lasten	574	5.000	-4.426
Totaal lasten	11.832	6.150	5.682
Bedrijfsresultaat	-1.102	-3.650	2.548

6.1.5 Scholingsprogramma Overijssel

Tabel 6.1.5. Scholingsprogramma Overijssel

Exploitatie 2020 Scholingsprog. Overijssel	Realisatie €	Begroot €	Verschil €
Baten hoog	6.780	0	6.780
Baten laag	-9	0	-9
Baten nul	0	0	0
Totaal baten	6.771	0	6.771
Exploitatielasten	0	0	0
Algemene lasten	0	0	0
Diensten derden	0	0	0
Totaal lasten	0	0	0
Bedrijfsresultaat	6.771	0	6.771
Financiële baten en lasten	0	0	0
Resultaat uit bedrijfsuitoefening voor belasting	6.771	0	6.771

6.1.6 Binnenbos Driebergen

Tabel 6.1.6. Binnenbos Driebergen

Exploitatie 2020	Realisatie	Begroot	Verschil
Binnenbos Driebergen	€	€	€
Baten hoog	9.900	0	9.900
Totaal baten	9.900	0	9.900
Exploitatielasten	7.969	0	7.969
Algemene lasten	0	0	0
Totaal lasten	7.969	0	7.969
Bedrijfsresultaat	1.931	0	1.931

6.1.7 DOEN - Duurzame Doorbraak

Tabel 6.1.7. DOEN - Duurzame Doorbraak

Exploitatie 2020	Realisatie	Begroot	Verschil
DOEN - Duurzame Doorbraak	€	€	€
Baten nul	461.000	470.000	-9.000
Totaal baten	461.000	470.000	-9.000
Exploitatielasten	312.631	308.211	4.420
Kantoorlasten	145	16.397	-16.252
Publicatielasten	7.681	0	7.681
Algemene lasten	1.622	9.700	-8.078
Verleende subsidies	30.000	75.000	-45.000
Diensten derden	1.234	0	1.234
Totaal lasten	353.313	409.308	-55.995
Bedrijfsresultaat	107.687	60.692	46.995

6.1.8 Masterplan LNV voor Agroforestry & Voedselbosbouw

Tabel 6.1.8. Masterplan LNV voor Agroforestry & Voedselbosbouw

Exploitatie 2020	Realisatie	Begroot	Verschil
Masterplan LNV voor AF & VB	€	€	€
Baten hoog	0	0	0
Totaal baten	0	0	0
Exploitatielasten	-650	0	-650
Totaal lasten	-650	0	-650
Bedrijfsresultaat	650	0	650